

A kezdésig hátralévő idő:

06:54:52

Ki fog nyerni?

Valencia

Döntetlen

FC Barcelona

múlt-kor

történelmi portál

Keresés a Múlt-korban

keresés

20. század

Újkor

Középkor

Ókor

Őskor

Magazin

Hírcentrum

Műhely

E-folyóirat

Adattárak

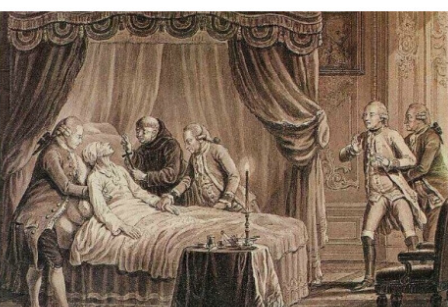
Játék

## A nevezetes tollvonás

2012. január 31. 17:14

Az ember, aki tán ott sem volt, mégis mindenre emlékszik: Tutanhamon utolsó óre

Középisikolás tankönyveinkben is szereplő közismert tény, hogy II. József halála előtt visszavonta rendeleteit. Azonban nem tudjuk pontosan, mikor és miért történt a nevezetes tollvonás - olvashatjuk Kulesár Krisztina cikkében a Magyar Országos Levéltár honlapján.



### Korábban

- Mikodésképtelen a pandzsábi régészeti hivatal
- A királyi közlegyzők szellemi vezére
- Új törvény miatt idegesek a brit régészek

A rendeletekkel történő kormányzást II. Józsefnek, a „kalapos király”-nak a nevével szoktuk összekötni, de valójában már Mária Terézia is rendeletek útján, nem pedig országgyűléseken elfogadott törvényekkel uralkodott a Magyar Királyságban az 1764/1765. évi országgyűlést követően. A trónörökös uralkodása elé nagy várakozással tekintettek, de hamar kiderült, országainak és tartományainak jólétét a rendeleti kormányzással kívánja elérni, Magyarország törvényeit, szokásjogait is figyelmen kívül hagyta.

A visszavonásról szóló eredeti rendelkezést, az uralkodó ún. kézíratos levélikéjét még 1857-ben kikölcsönözte az osztrák Vallás- és Közoktatási Minisztérium, ahol annak nyoma veszett. Ez alkalommal ezért a magyar-erdélyi kancellária elnöki irattal között fennmaradt előterjesztést és rajta a császár döntésszövegét közölte. Az irat az 1790. január 26-án délelőtt 10 órakor megkezdett, gróf Pálffy Károly kancellár, gróf Bánffy György erdélyi gubernátor, Anton von Spielmann udvari tanácsos, Pászthory Sándor és Mikos kiküldött kancelláriai tanácsosok részvételével megtartott tanácskozás eredményét tükrözi. A déli hadszíntéren megbetegedett uralkodó ezt a felterjesztés szövegét és a benne foglalt javaslatokat hallotta. Ennek következtében fogalmazta meg rendeletét, amelynél fontosnak tartjuk megemlíteni, hogy II. Józsefnek (több rendeletével ellentétben) e visszavonó rendelkezése csak a Magyar Királyságra és az Erdélyi Nagyfejedelemségre vonatkozott.

De mikor is történhetett mindez? A több helyen említett „II. József a halálos ágyán visszavonja rendeleteit” kifejezés félrevezető. Az uralkodó nem közvetlenül halála előtt írta alá, hiszen csaknem egy hónappal később, 1790. február 20-án hunyt el. A rendelet pontos dátumát illetően eltérőek a kutatók véleményei. Marczali Henrik, az uralkodó 19. századi életrajzírója január 30. mellett érvelt, szerinte a kancellária II. József habozását kívánta így leplezni. A legtöbben elfogadják a január 28-i kiadási dátumot. A legújabb elmélet szerint azonban már január 26-án, a közös tanácskozás napján elkészült az uralkodói kézirat. Mindez az eredeti irat hiánya miatt már ma nehezen kideríthető, de az utókor számára (is) a visszavonás tényének van jelentősége.

Osztrák Németalföldön, a Habsburg Birodalom legnyugatabbra fekvő tartományában már 1788-tól elégedetlenkedtek a rendek, ahol II. József hasonlóképpen rendeletekkel kormányzott, és hasonlóképpen eltekintett a régi rendi alkotmányos jogrendtől, a régi törvényektől. Az 1789-ben kitört belga forradalmat az osztrák csapatok sem tudták legyőzni. A tartomány elszakadt a birodalomtól: 1790. január 10-én kiáltották az Egyesült Belga Államokat. A francia forradalom híre is felbolydúlást okozott egész Európában.

Magyarországon — nem utolsó sorban a déli határnál 1788 óta folyó, kudarcokkal terhelt török-orosz háborúban (1787–1792) való részvétel és az éhínségek miatt — szintén forrongó hangulat uralkodott. A magyar rendek az uralkodó több rendelete következtében is a megyei önállóságuktól megfosztva és a törvényhozásból kizártnak érezték magukat. 1790. január végén egyre több vármegyétől érkezett tiltakozó felirat Bécsbe. Január 24-én kérte fel II. József Pálffy kancelliárt, hogy elnökségi ülésen tárgyalják meg, hogy lehetne az engedetlen vármegyék ellen fellépni és az országban az általános nyugalmat elérni.

A tanácskozás résztvevői e célok elérése, továbbá „az uralkodó és a rendek közötti bizalom megszüldéséért” érdekében úgy vélték, a zúgolódó hangulat miatt azonnal meg kell szüntetni mindazon rendeleteket, amelyeket a rendek törvényellenesnek érzének. Ezek között sorolták fel (a beérkezett vármegyei előterjesztések tükrében) a főispánok mellőzését és vármegyei tisztviselők törvénytelen választását, a német nyelvrendeletet, az új büntető törvénykönyv alkalmazását, a földmérés munkákat. A rendek megnyugtatása érdekében azt is javasolták, hogy konkrét időpontra, 1791-re tűzzék ki a surgetett és megígért országgyűlést.

„Ilyen körülmények között semmit sem ér a fél tett. Én tehát, hogy egyszer s mindenkorra elejét vegyem a magyar és erdélyi rendek minden elgondolható, a méltányosságának csak színével is bíró panaszának, minden uralkodásom alatt általános rendeletet és intézkedést eltörölök, és őket azon állapotba visszahelyezem, melyben Örökségének, a boldogult császárnénak halálakor voltak. Ebből csak a tolerancia-patenszt, az új lelkészrendezésre vonatkozó intézkedéseket, végre a jobbágysokra vonatkozót veszem ki.

A koronát és az ország többi klenódiumát [koronaékszereit], melyét a budai várban lesz számukra illő hely, oda kell átvinni. Mivel ez által a sérelmek megszűnnek, a rendek már nem fogják oly sürgősen követelni az országgyűlést, melynek megtartása a mostani viszonyok közt, [a kedélyek nyugtalansága – beszűrés K.K.] és roncsolt egészségem miatt lehetetlen lenne. Remélem, hogy a rendek ebből belátják önzetlenségemet és javokat célzó törekvésemet, így méltán elváróm tőlük, hogy az államot egyelőre újonckokkal és a sereget a szükséges készletekkel ellássák. A földmérés úgy szakíttassék felébe, hogy a már meglevő mérés és becslés, mert már annyiba került, és még szükséges lehet, felhasználható legyen.

Ilyen értelemben fogalmazandó a rescriptum [leirat], amelyet nekem még jóváhagyásra bemutatssanak. Szívből kívánom, hogy Magyarország ez intézkedés által annyit nyerjen boldogságban és jó rendben, amennyit neki minden tárgyban rendeleteim által akartam megszerezni.” (IFJ. BARTA JÁNOS: A nevezetes tollvonás. II. József visszavonja rendeleteit. Budapest, 1978, 116. oldal)

„Néhány követelés megadása nem lett volna elegendő, tehát rászántam magamat, bár kinnal, minden rendeletem visszavonására” vallott lépéséről Lipót fivérenek február 7-én. II. József személyiségével nem volt összeegyeztethető, hogy félmegoldásokban gondolkoznék. A nagybeteg uralkodó azonban még ebben a kálvárián — és számára a felépüléssel már nem igen kecsegtető — helyzetben is országainak boldogulását tartotta szem előtt. Mindehárom rendelete, amelyeket kivett a visszavonás hatálya alól, korszakalkotónak és alapvetőnek számított a 18. század végén. A türelmi (tolerancia) rendeletet utóda, II. Lipót is tárgyalásra bocsátotta az 1790/91. évi országgyűlésen.

A XXII. számú törvénycikk újfent megerősítette elhunyt fivére rendeletét, továbbra is biztosítva az akatolikuskok vallásszabadságát. A szintén érvényben hagyott 1785. augusztus 22-én kiadott jobbágyrendelet a parasztok jogállásában és jogaiban hozott változásokat: eltörölte a jobbágy elnevezést, szabadon házasodhattak és költözhettek, megerősítette a telekhez való jogot, valamint vagyonuk szabad öröklésének jogát. A harmadik érintetlenül hagyott rendelkezés, az 1782-ben elrendelt lelkészszégrendezés az alsópapság helyzetén javított.

A vármegyék követelésére ugyan a császár megígérte megkoronázását és országgyűlés összehívását, de betegségét ismerve azt is tudta, erre már nem fog sor kerülni — mindez csak az ellenszegülőket és engedetlenkedőket fogja lecsillapítani. Az uralkodó és tanácsadói maguk is tudatában voltak annak, hogy a magyar nemesség nem csupán tiltakozik, hanem konkrét lépéseket is tett a trónfosztásra. A történeti szakirodalomban ismert tény: a magyar ellenzék tagjai már 1788 óta tárgyaltak Berlinben. II. Frigyes Vilmos porosz király Karl August szász-weimari herceget ajánlotta királyjelöltnek. A porosz csapatok állítólag hadra készen várták a parancsot Csehország határán.

Ugyan már a „kalapos király” elhunytá után, de a magyar nemesi reformelit tagjai Nagy-Britanniában is próbálkoztak: Vay Miklós báró a tavasz folyamán Londonba utazott, ahol brit támogatást kért, vagy az ősi magyar alkotmány brit biztosításához, vagy a Habsburg-ház trónfosztásához, és Frigyes yorki herceget szemelték ki esetleges magyar királyjelöltnek. Végül ez a terv is csak próbálkozás maradt, mivel II. Lipót trónra lépése végül a Magyar Királyságban politikai konszolidációt hozott.

II. József már 1763-ban írt politikai emlékiratában, az ún. Réveries politiques-ban érintkezett kormányzati elképzeléseiről. Tervezte szerint birodalmának országaival megegyezésre kellene jutnia, hogy tíz esztendőre korlátlan hatalmat adjanak számára, s így akkor mindent meglehetne jólükért, anélkül, hogy állandóan a beleegyezésükért kellene folyamodnia. A császár egyeduralmódása ugyan csaknem ennyi ideig tartott, mégsem érte el azt, amit akart. Tudása és szándéka szerint meghozott minden olyan intézkedést, amelyek népeinek javát szolgálták — módszere mégsem bizonyult megfelelőnek.

A teljes cikk a Magyar Országos Levéltár Archivum honlapján olvasható.

Tetszik 8 embernek tetszik. Regisztráció, hogy megnézd, mi tetszik ismerőseidnek.

Add a comment...

Comment

**Bela Benczur** · Kardiológus, klin. farmakológus at Hetényi Géza Kórház Szolnok.  
"...valójában már Mária Terézia is rendeletek útján, nem pedig országgyűléseken elfogadott törvényekkel uralkodott..." - bezzeg most...

Reply · Like · 19 hours ago

Facebook social plugin

Háttér

Róma

Cesároék és ókori fantáziák

Peru

Száz éve fedezték fel Machu Picchut

Görögök

Görög dráma: akkor és ma

Régészet

Középkori alagutak tartják izgalomban a német régészeket

Válság

Az amerikai történelem ismétli önmagát

múlt-kor

történelmi portál

TÁMOGATÓINK

PARTNEREINK

LEGFRISSEBB

Hírlevél

feliratkozzon

RSS

RSS-csatornánk

SEGÍTSÉG:

Oldattérkép

Magunkról

English

Levél nekünk

Adatkezelési elveink

Felhasználási feltételek

Médiaajánlat

Minden jog fenntartva © 2000-2012 Múlt-kor történelmi portál

oldalainkat szemlélő OBSERVER

percéről - percére